

bona gratia. — Unde etiam intelligimus, ad hoc genus gratiæ exterioris pertinere omnem effectum divinæ providentiæ supernaturalis ad salutem hominum ordinatum, seu institutum, sive in generali pro universitate hominum, sive in speciali pro alicujus privatæ personæ spirituali salute, aut commoditate, sive promovente bonum, sive removente malum. Et hoc modo ipsamet Christi redemptio potest externa gratia dici, juxta illud Isai. 52: *Gratias venundati estis.* Hæc autem tam excellens gratia est, ut gratiam unionis includat, et ex ea parte nec omnino externa sit nec omnino creata; dicitur autem externa, quatenus exterius consummata est, et visibiliter Verbum ipsum nobis apparuit, et creata dicitur quatenus in natura creata perfecta est. Et in eodem sensu Christus ipse est quædam gratia quam Deus nobis contulit: *Sic enim dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret,* Joan. 3. Dedit autem illum nobis, juxta illud Isai. 9: *Parvulus natus est nobis, et filius datus est nobis.* Sic etiam sacramenta ipsa sunt quædam gratiæ, quatenus eorum institutio fuit magnum beneficium gratuitum, in se continens salutarem gratiam. Maxime vero sacramentum Eucharistiæ per antonomasiam vocatur bona gratia, quia ipsum gratiæ auctorem in se vere ac realiter continet, et internam gratiam in nobis nutrit. Occasiones etiam bene operandi a Deo specialiter præparatæ inter has gratias externas merito computantur, quia licet nihil in homine formaliter ponant, neque interdum per se efficiant, juvant moraliter ad salutem, et ita rationem beneficii gratuiti participant. Ac denique etiam auferre occasionem peccandi, ut objecta quæ possent ad libidinem excitare, vel similia, gratiæ quædam sunt. Unde Augustinus, lib. 50 Homiliar., in 23, hæc gratiæ Dei tribuit dicens: *Regebam te mihi, servabam te mihi: ut adulterium non committeres, suavor defuit; ut suavor deesset, ego feci; locus, et tempus defuit; ut hæc deessent, ego feci.* Et concludit: *Agnosce ergo gratiam,* etc. Et similia habet in Soliloquiis, capit. 15 et 16. Hæc autem tanta varietas externarum gratiarum, ad præsentem materiam et considerationem, secundum proprias earum rationes, non pertinet; nam de Christo ejusque redemptione ac sacramentis ejus in propriis locis disputatur: hic ergo solum illas externas gratias attingemus, quæ internæ gratiæ annexæ sunt, et ad internos actus gratiæ aliquid conferunt et operantur.

CAPUT IV.

DE DIVISIONE GRATIÆ IN GRATIS DATAM ET GRATUM FACIENTEM.

1. *Quinta celebris gratiæ divisio, in gratis datam gratumque facientem.* — Alia est divisio celebris gratiæ, quæ in ordine potest esse quinta, in gratiam gratis datam, et gratum facientem, quam tradit D. Thomas 1. 2, quæst. 114, artic. 1, et nonnulli ex Scholasticis in 2, d. 28, licet non omnes in eodem sensu, ut jam dicam. Prius enim tollenda est vocum ambiguitas; videri enim potest unum divisionis membrum cum diviso converti. Dividitur enim donum gratiæ proprie sumptum respectu illius personæ cui datur, ut est specialis perfectio vel operatio ejus. De ratione autem talis doni est ut gratis detur, ut supra dictum est: ergo divisum ipsum cum altero membro recurrit. Item consequenter videri potest aut membra inter se opposita non esse, aut alterum membrum diviso repugnare, quia ea gratia quæ a gratis data distinguitur, non dabitur gratis, et ita non erit gratia. Sed hoc per solam vocum interpretationem facile dissolvitur. Est enim quædam gratia quæ hanc solam proprietatem gratiæ habet, quod gratis detur, et hæc per antonomasiam vocata est gratia gratis data, generali nomine (quod consuetum est) ad speciem minus perfectam specialiter applicato. Alia vero est gratia, quæ ita gratis datur, ut hominem Deo gratum et amabilem aliquo modo reddat. Hanc enim supra inter nominis gratiæ significationes posuimus, ut rei perfectio, quæ illi aliorum amorem et benevolentiam conciliat, gratia vocetur. Unde est illud Ecclesiast. 26: *Gratia super gratiam, mulier sancta et pudorata.* Illa igitur dona Dei quæ homini dantur, ut ipse bonus et sanctus fiat, et ita sit Deo gratus, per quamdam excellentiam sub gratia sanctificante, seu gratum faciente comprehenduntur, et a gratiis gratis datis distinguuntur, non quia ipsa non gratis dentur, sed quia non tantum ex eo capite habent rationem gratiæ, sed etiam ex alio nobiliori, a quo speciale nomen acciperunt. Atque ita neutrum membrum cum diviso convertitur, quia divisum est gratia, ut abstrahit a dono gratuito faciente vel non faciente hominem gratum; gratia vero gratis data specialiter dicitur donum, quod licet gratis detur, non reddit ex se personam gratam. Et hoc membrum opponitur alteri, non in hoc quod est gratis dari, nam in hoc sub diviso

conveniunt, ut objectio probat, sed in eo quod per se non reddit hominem gratum.

2. *Nonnullorum placitum de naturali dono liberaliter oblato.* — Hinc vero nonnulli theologi gratiam gratis datam vocant omne donum a Deo liberaliter datum, quod animam non sanctificat, etiamsi naturale sit, sicque naturales proprietates et virtutes, et concursus, etiam generalem ordinis naturalis, gratiam gratis datam appellarunt aliqui scholastici, ut Dionys. Cisterciensis in 2, distinct. 27, art. 1, in principio; et sic etiam Albert. in 2, distinct. 27 et 28, artic. 1, ad ult., distinguit gratiam gratis superadditam naturæ, a gratia gratis data cum natura, quarum prior supra naturam est; unde posterior esse non potest, nisi vel proprietas naturalis, vel generalis concursus ordinis naturalis. Imo etiam D. Thomas, ibi, quæst. 1. art. 3, voluntatem Dei gratis in nobis omnia causantem, etiam naturalia opera, gratiam gratis datam appellat. Et similiter Abulens., in cap. 19 Matth., quæst. 174, ad 1, dixit sine donis gratuitis, id est, superadditis naturæ, posse aliquid boni ab homine fieri, *non tamen sine Deo gratis donante,* quam etiam *gratiam* vocat, utique gratis datam, vel potius gratis dantem. Nonnulli vero ex modernis theologis, licet non omnia dona naturæ debita vocent gratias, nihilominus gratias gratis datas appellant omnia beneficia, quæ licet ordinis naturalis sint, modo præternaturali et non debito naturæ dantur, si non propter sanctitatem vel morum honestatem, sed propter aliam corporis commoditatem vel animi ornatum dentur, ut sunt sanitas extraordinario modo concessa, perfectio alicujus artis aut scientiæ naturalis, peculiari auxilio data, etiamsi tantum propter privatam perfectionem, et non propter communem utilitatem detur. Nam publicæ utilitatis intentionem non putant semper, sed regulariter, esse ad gratiam gratis datam necessariam.

3. *Placitum aliorum de eo quod formaliter sanctificat, et non.* — Nos autem supponimus divisum hujus divisionis esse veram et propriam gratiam creatam. Unde ab utroque membro excludimus naturalia dona, naturæ aliquo modo debita, quia illa neque animam sanctificent, nec possunt dici simpliciter gratis data. Et hæc ratione illa excludit ab hac divisione tota D. Thomas, dicta quæst. 111, artic. 1, ad 2. Deinde excludimus dona ordinis naturalis, si ad spiritualem salutem non ordinentur, etiamsi modo præternaturali seu naturæ non debito tribuantur. Ratio est, quia

etiam tale donum non meretur nomen gratiæ, secundum ecclesiasticum morem, juxta doctrinam Patrum Africanorum, dicentium in Epistol. 95 et 105 Augustini, veram gratiam solam esse illam, *qua prædestinati vocamur, justificamur,* etc. Omnis ergo gratia esse debet ex providentia supernaturali, ac subinde propter spiritualem finem, vel recipientis, vel aliorum. Unde addo (omissa potentia absoluta), secundum ordinariam providentiam, non dari hominibus naturale donum supernaturali modo, quod non propter spiritualem utilitatem, vel suam, vel aliorum detur. Ratio est, quia, quoties Deus sic operatur, non agit ut causa ordinis naturalis, sed supernaturalis; ergo propter finem supernaturalem; nam quæ a Deo sunt, ordinata sunt, et finis esse debet proportionatus principio; omne ergo supernaturale beneficium est propter spiritualem utilitatem, quæ si sit tantum propria recipientis, pertinebit ad auxilium gratiæ gratum facientis, ut mox dicemus: si vero sit ad bonum aliorum, pertinebit ad gratias gratis datas. Et ita illa sententia modernorum, loquendo secundum præsentem providentiam, falsum supponit; loquendo autem de potentia absoluta, etiam gratia data propter solam honestatem naturalem non esset gratum faciens, sed gratis data.

4. *Vera resolutio supponitur.* — Alii vero theologi, licet veram et supernaturalem gratiam hic dividi supponant, nihilominus nimis restringunt gratiam gratum facientem ad solum illud donum, quod formaliter justum et charum hominem Deo reddit, sive sit charitas, sive alia forma gratiæ: omne autem donum supernaturale quod potest esse in peccatore, vel quod non formaliter sanctificat animam, vocant gratiam gratis datam. Ita loquitur de his gratiis Bonavent. in 2, distinct. 26, dub. 2 litterali, et clarius distinct. 28, art. 2, q. 1; et Marsil. in 2, q. 17, art. 1, notab. 1. Et hunc modum loquendi magna ex parte secutus est Vega, q. 6 de Justificat., quamvis fateatur, in usu Conciliorum et Augustini, gratiam sanctificationis plura complecti. Quod nos etiam nunc supponimus, et capite sexto id ostendimus: ac propterea dicimus sub gratia gratum faciente, quæ eadem est cum gratia sanctificationis, non solum habitum charitatis vel gratiæ, sed plura dona comprehendendi, quæ ad suam sanctificationem homini tribuuntur. Hinc ergo D. Thomas alio modo illam divisionem explicavit, eumque secuti sunt ejus expositores 1. 2, quæst. 111, art. 1; et Bellarm.,

lib. 1 de Grat. et lib. arbitr., cap. 2; et sine dubio ad rationem ac sufficientiam divisionis reddendam, et ad usum terminorum, in hac materia aptior existit.

5. *Donatur gratia, vel in ordine ad se, vel in ordine ad alium.* — Advertendum est ergo ex D. Thoma, dicto loco, omnem veram et supernaturalem gratiam dari hominibus, vel ad sanctificationem ejus cui datur, vel ad utilitatem utique spiritualem aliorum. Nam quia homo non sanctificatur, nisi quatenus Deo conjungitur et unitur, et si adultus sit, non salvatur sine cooperatione propria, ideo ad hominis salutem primum omnium necessaria est gratia, quæ ipsum hominem Deo jungat, eumque ad se sanctificandum juvet, et hæc tota gratia dicitur sanctificans, justificans, seu gratum faciens, de qua frequens est sermo in Scriptura, ut Actor. 15: *Per gratiam Domini nostri Jesu Christi credimus salvari*; et Roman. 3: *Justificati gratis per gratiam ipsius*; et ad Ephes. 1: *Benedixit nos omni benedictione spirituali*; et infra: *Ut essemus sancti, et immaculati in conspectu ejus in charitate*; et infra: *In laudem gloriæ gratiæ suæ in qua gratificavit nos in dilecto filio suo*; et ad Tit. 3: *Ut justificati gratia ipsius, hæredes simus secundum spem vitæ æternæ.* Quia vero suavis providentia Dei quosdam homines per alios ad fidem et salutem promovet, ideo quibusdam peculiare gratias confert ad aliorum utilitatem, quem finem principaliter respiciunt, etiamsi accipientes per illas non sanctificentur, et hæc vocantur gratiæ gratis datæ, de quibus loquitur Paulus 1 Corinth. 12: *Divisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus*; et infra: *Unicuique autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem*; et ad Roman. 12: *Habentes donationes secundum gratiam, quæ data est nobis, differentes, sive prophetiam, etc.* Et de eodem genere gratiæ videtur esse sermo 1 Petr. 4, cum dicitur: *Unusquisque autem sicut accepit gratiam, in alterutrum illam ministrans, etc.*

6. *Prima differentia utriusque gratiæ.* — Atque ex his nonnullas convenientias et differentias inter has gratias colligere possumus. Primo enim conveniunt, quia utraque est aliquid supernaturale, seu præternaturale auxilio divino in nobis factum, ultra omne id quod sola natura quasi debitum postulat. Hoc jam probatum est, quia hoc pertinet ad propriam rationem gratiæ. Secundo conveniunt, quia utraque gratia datur propter spiritualem salutem, vel propriam, vel aliorum: quia hoc

nece sarium est ad veram rationem gratiæ, ut declaratum est; et quia Deus omnia convertit ad se, et ita quando supernaturaliter operatur, propter se ut finem supernaturalem operatur. Tertio conveniunt, quia utraque propter Christum datur. De sanctificante seu gratum faciente id certum est, ut supra tetigimus: non videtur tamen minus certum de gratis data, quia hæc datur propter spiritualem utilitatem Ecclesiæ, pro qua Christus mortuus est, ut illam exhiberet sine macula et ruga; ergo meruit illi omnem gratiam, quæ propter ejus utilitatem alicui conceditur.

7. Differunt autem imprimis hæc gratiæ ex fine, quia una ad privatam sanctitatem, alia ad communem utilitatem per se primo ordinatur. Nam sicut in corpore humano quædam potentiæ ordinantur ad bonum habentis, aliæ ad speciei conservationem, seu individuorum propagationem, vel sicut in membris corporis aliquæ sunt facultates unicuique parti deservientes ad propriam utilitatem, aliæ vero quibus quædam membra in alia influunt ad eorum utilitatem, ita in corpore Ecclesiæ quædam gratiæ dantur ad singularum personarum sanctificationem, aliæ vero ad sanctificationem totius Ecclesiæ, et ut quædam membra aliis prodesse possint: priores ergo sub gratia gratum faciente comprehenduntur, posteriores nomen gratiæ gratis datæ retinebunt. Atque ita illa duo membra ex fine potissimum distinguuntur, quia gratia gratum faciens ad recipientis bonum, gratis vero data ad aliorum utilitatem confertur. Quod docuit Clemens Roman., libro 8 Constitut., cap. 1, dicens hæc charismata prius data esse Apostolis, deinde aliis esse communicata, *non quidem ad illorum utilitatem, qui charismata illa operantur, sed ut qui non credunt ad credendum adducantur*; et infra: *Neque enim expellendis dæmonibus utilitas nostra agitur, sed eorum qui ab eis eripiuntur*; et addit ideo dixisse Christum, Luc. 10: *Nolite gaudere quod spiritus subjiciuntur vobis, sed gaudete quod nomina vestra scripta sunt in celo. Nam illud (inquit) fit potestate Dei, hoc efficitur nostra in Deum benevolentia et studio, atque adjuvante Deo.* Addendum vero est gratiam gratum facientem ita dari in bonum recipientis, ut possit etiam et debeat in aliorum utilitatem redundare et exerceri: et e converso gratiæ gratis datæ licet ad aliorum utilitatem dentur, nihilominus qui eas recipit, potest et debet, per earum usum, propriam spiritualem utilitatem et profectum procurare. Sed hoc perti-

net ad secundariam, et quasi extrinsecam intentionem et diligentiam hominis operantis; secundum fines autem proprios, et quasi intrinsecos ipsarum gratiarum sumitur distinctio data modo explicato, et a D. Thoma intento.

8. *Secunda differentia.* — *Sanctificans gratia justis, alia peccatoribus etiam datur.* — Ex hac differentia oritur secunda, scilicet, quod gratiæ gratis datæ communes sunt peccatoribus et justis, gratia vero gratum faciens propria est justorum. Primum enim, quod gratiæ gratis datæ possint esse in justis, manifestum est; illas enim habuerunt, et Christus, et Apostoli, et insigniores Sancti, quamvis non omnibus justis etiam perfectis conferantur, quia non est necesse ad communem Ecclesiæ utilitatem ut justii omnes ministrent aliis, vel ut per specialem gratiam ad operandum ad aliorum utilitatem subleventur. Nam ut ait Clemens: *Non est necesse omnes fideles expellere demones, aut suscitare mortuos, aut linguis loqui, sed eos qui, causa quapiam utili, charismate dignati sunt ad aliorum salutem.* Imo addit August. lib. 83 Quæst., quæst. 79: *Ideo non omnibus sanctis ista tribuuntur, ne perniciosissimo errore decipiantur infirmi existimantes, in talibus factis majora dona esse, quam in operibus justitiæ, quibus æterna vita comparatur.*

9. *D. Thomæ auctoritate probatur gratiam gratis datam in peccatoribus esse posse.* — Deinde quod istæ gratiæ possint esse in peccatoribus, docet D. Thom. 2. 2, quæst. 172, art. 4, ubi de Prophetia specialiter loquitur; in solutione vero ad primum, ad operationes virtutum et ejectionem dæmonum id extendit ex sententia Hieronymi, Matth. 7. Idemque confirmat de gratia miraculorum in quæst. 178, articulo 2. Et eandem doctrinam habet Gregorius, homilia 17 in Ezechiel., in fine, ubi id confirmat ex verbis Christi Matth. 7: *Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, et dæmonia ejecimus, et in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nunquam novi vos; discedite a me, qui operamini iniquitatem.* Simili modo induci possunt verba Pauli 1 Corinth. 13: *Si linguis hominum loquar, et Angelorum, etc., si habuero prophetiam, si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum.* Ubi Paulus supponit posse aliquem habere prædictas gratias gratis datas, et carere charitate, ac subinde esse in peccato, quibus verbis ad hoc propositum uti-

tur Anastasius Sinait., lib. 6 Examcr., in fine, dicens non in ejiciendis dæmonibus vel miraculis faciendis Deum perfectionem hominis definire, sed in charitate, quæ sine illis signis, et hæc sine illa esse possunt. Exemplis idem etiam ostenditur, in Caïpha Joann. 41, et in Balaam, qui, cum esset ariolus et idololatra, nihilominus donum habuit prophetiæ, ut patet Numer. 22, 23 et 24. Ex quo loco ulterius potest colligi, non solum sine gratia gratum faciente, sed etiam sine fide posse aliquem prophetare, vel miracula facere, vel dæmones expellere in honorem nominis Christi, ut tradit Augustinus lib. 83 Quæst., quæst. 79, et videri potest Maldonat. Matth. 7, in fine.

10. *Stabilitur ratio id ipsum.* — Ratio vero est, quia opera spectantia ad gratias gratis datas non pertinent per se ad voluntatem, nec illius rectitudinem postulant, et ideo non pendent ex se a gratia gratum faciente; possunt ergo separari ab illa, et a peccatoribus fieri, si Deus velit: nam cum hoc in re ipsa non involvat repugnantiam, neque indecentiam aliquam, potest a Deo pro suo beneplacito fieri. Assumptum declaratur imprimis in prophetia, in qua duo possunt considerari, scilicet, vel exterior prædictio, vel interior cognitio rei futuræ, ex quibus illud prius, si a posteriori separetur, potest fieri non solum ab homine pravo et infideli, sed etiam ab homine actu peccante, et ex infidelitate proferente illa eadem verba quibus, nesciens et nolens, prophetat. Ita enim in Caïpha contigit; illa enim verba *Expedit, etc.*, in sensu quem ipse intendebat, erant verba odii, et invidiæ, et infidelitatis, qua profitebatur Christum esse purum hominem et malefactorem, et nihilominus in sensu intento ab Spiritu Sancto erant prophetica, et ex speciali directione Spiritus Sancti. Et ita erat aliqualis gratia, licet in illo ordine minima, ita ut non propria prophetia, sed instinctus propheticus appelletur a D. Thoma 2. 2, q. 78, a. 4. Interior item et vera prophetia, cum ad intellectum speculativum pertineat, per se non requirit bonitatem accipientis, imo aliquando fieri potest sine consensu voluntatis ejus, quia intellectus cogitur ad assentiendum, et interdum lingua ad loquendum, sicut de Balaam dicit Abulensis, Numer. 24, q. 3. Quod si cognitio prophetiæ est evidens, ut est probabile, non requirit voluntatem nec rectitudinem ejus, ac proinde nec gratiam gratum facientem. Præterea in operatione virtutum seu miraculorum id patet, quia in miraculo Deus est qui prin-